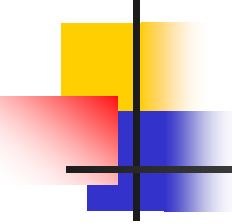

Διδακτική της Λογοτεχνίας στη Δημοτική Εκπαίδευση (γενικά στοιχεία)

Επιμέλεια: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλόλογος

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Λογοτεχνία

Γενικός σκοπός

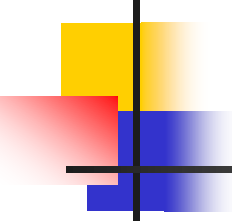
Να γνωρίσει ο μαθητής και να αγαπήσει ποικίλες μορφές λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου.

(Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών,
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2006, <http://www.pi-schools.gr>)

Ειδικότεροι σκοποί ❁ Λογοτεχνία Α' - Β'

Η επαφή του παιδιού των δύο πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου με καταξιωμένα από άποψη αισθητική κείμενα, κυρίως της ελληνικής, έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας, η εξοικείωσή του με το εξωσχολικό βιβλίο και η ενθάρρυνσή του να αναπτύξει τη δημιουργική του φαντασία.

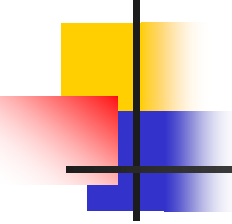

Ειδικότεροι σκοποί ☼ Λογοτεχνία Γ' - ΣΤ'

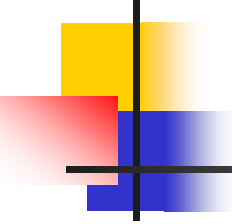
Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία, καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

ΔΕΠΠΣ και Λογοτεχνία - βασική φιλοσοφία

- Μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας λογοτεχνικών κειμένων από το γλωσσικό μάθημα.
- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με το διακείμενο και το περικείμενό τους, καθώς και μελέτη στοιχείων μορφής και δομής.
- Διαθεματική προσέγγιση – σύνδεση Λογοτεχνίας με άλλα γνωστικά αντικείμενα (κυρίως με Τέχνη, Μουσική, Θέατρο).
- Σύνδεση Λογοτεχνίας με παιχνιδίους δραστηριότητες φιλαναγνωσίας και με καλλιέργεια συναισθημάτων.

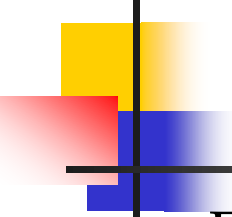

Ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων

- *Το δελφίνι – Α' & Β' Δημοτικού, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.*
- *Στο σκοτεινό του κόσμο – Γ' & Δ' Δημοτικού, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.*
- *Με λογισμό και μ' όνειρο – Ε' & ΣΤ' Δημοτικού, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2001.*
- *Κυπριακό Ανθολόγιο, Α' & Β' Δημοτικού, ΥΑΠ, Λευκωσία 1998.*
- *Κυπριακό Ανθολόγιο, Μέρος Α', Γ' & Δ' Δημοτικού, ΥΑΠ, Λευκωσία 1990.*
- *Κυπριακό Ανθολόγιο, Μέρος Β', Ε' & ΣΤ' Δημοτικού, ΥΑΠ, Λευκωσία 1989.*

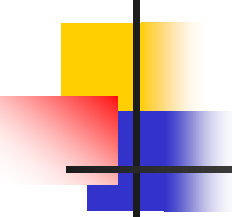
Ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων - ΟΕΔΒ

Ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων

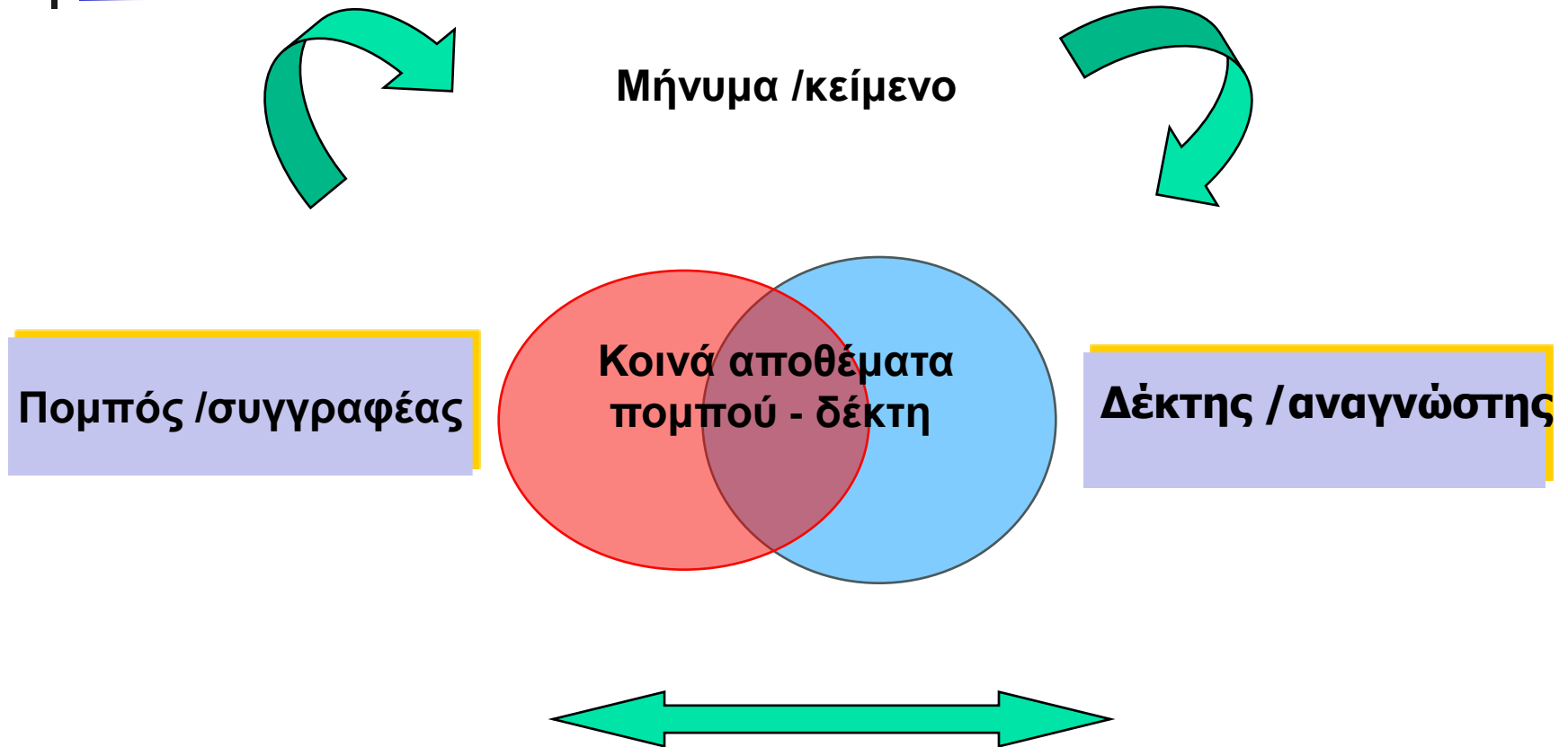
- Επιλογή κειμένων και θεμάτων με βάση ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως:
 - η αγάπη
 - η οικογένεια
 - η γλώσσα
 - το εθνικό αυτοσυναίσθημα
 - η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση
 - η αποδοχή της ετερότητας
 - η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού, κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του.

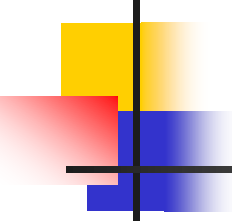

Περιεχόμενο ανθολογίων

- Κείμενα από όλο το χρονικό και γεωγραφικό φάσμα της ελληνικής δημιουργίας, με εστίαση κυρίως στη νεότερη και σύγχρονη.
- Δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών.
- Ποιήματα, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά, ιδίως για τις κατώτερες τάξεις.
- Συνδυασμός της αισθητικής του λόγου με την καλαίσθητη εμφάνιση του βιβλίου (πλαισίωση κειμένου από ανάλογα έργα εικαστικών τεχνών, φωτογραφίες, πλαγιότιτλους κ.ά., όπου αυτό φαίνεται επιβεβλημένο).
- **Καινοτομία:** συνοδεύονται από δραστηριότητες που αναβαθμίζουν τη Λογοτεχνία.

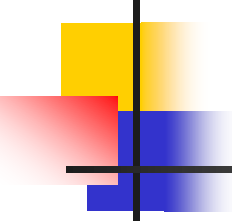
Η Λογοτεχνία ως επικοινωνία

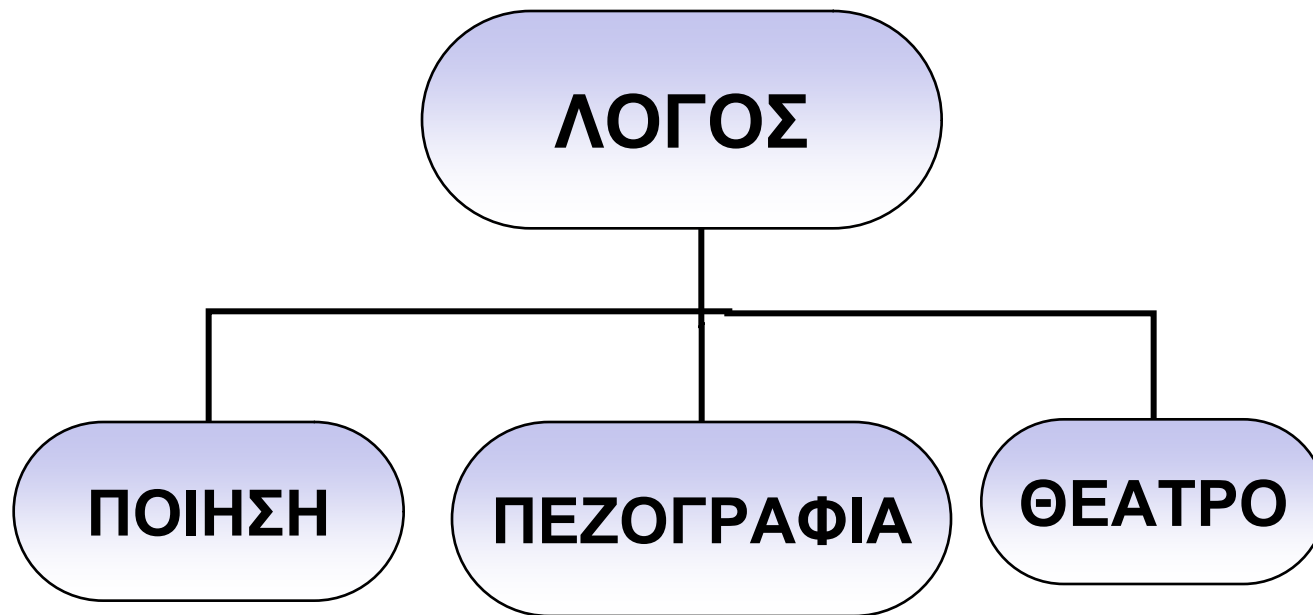

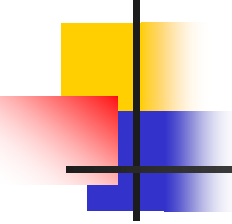
Η Λογοτεχνία ως τέχνη του λόγου

- ✿ Η λογοτεχνία συνίσταται από τον έντεχνο λόγο, τη λογοτεχνικότητα, την ιδιόμορφη χρήση του λόγου.
- ✿ Τη λογοτεχνικότητα και το λογοτεχνικό ύφος, εν γένει, συνιστά η ποιητική «γραμματική», η απόκλιση από τις νόρμες, η συγκινησιακή χρήση της γλώσσας, οι ιδιαίτερες λεκτικές και υφολογικές επιλογές ενός συγγραφέα που καταξιώνουν ένα έργο ως λογοτεχνικό και το διακρίνουν από ένα λογοτεχνίζον.

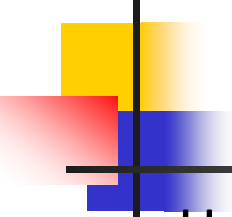
Λογοτεχνικά είδη

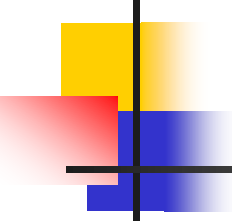
Αφετηριακές προϋποθέσεις για διδ/λία της Λογοτεχνίας

- Εξοικείωση των διδασκόντων με λογοτεχνικά κείμενα και άσκηση της ευαισθησίας και της κρίσης τους.
- Ενημέρωση των διδασκόντων σχετικά με βασικά ζητήματα Θεωρίας της Λογοτεχνίας, με την Ιστορία της ΝΕ Λογοτεχνίας και βασικούς σταθμούς.
- Πίστη στη μορφωτική αξία των λογοτεχνημάτων.
- Αποφυγή τυποποίησης στη μέθοδο και πορεία διδασκαλίας.
- Επιλογή προσέγγισης ανάλογα με το κείμενο, τους μαθητές, το διδακτικό χρόνο, τις εμπειρίες του διδάσκοντος κτλ.

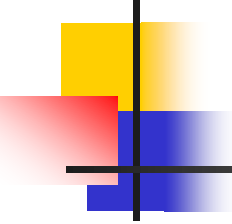
Αρχές διδασκαλίας της Λογοτεχνίας

- Η Λογοτεχνία συνιστά έντεχνο λόγο και ως εκ τούτου χρειάζεται να συνεξετάζεται το «τι» λέγεται μαζί με το «πώς» λέγεται κάτι.
- Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας δεν υπηρετεί στενά γλωσσικούς στόχους ούτε προβάλλει αυστηρά γλωσσικά πρότυπα.
- Η Λογοτεχνία ως μορφωτικό αγαθό αποσκοπεί, κυρίως, στη διαμόρφωση στάσεων και στην καλλιέργεια αξιών, και όχι τόσο στην παροχή γνώσεων.
- Ο διδάσκων είναι διαμεσολαβητής στη συνάντηση κειμένου – μαθητή και όχι αυθεντία.
- Η ερμηνεία ενός κειμένου δεν είναι ούτε μία ούτε οριστική. Ο μαθητής-αναγνώστης παροτρύνεται να εκφράζεται χωρίς το φόβο του λάθους.

Αρχές διδασκαλίας της Λογοτεχνίας

- Αναζήτηση στοιχείων με βάση το κείμενο, το οποίο εμπεριέχει τα κλειδιά και τους κώδικες ανάγνωσής του, και όχι αυθαίρετες εικασίες.
- Αποφυγή υπερβολής και σχολαστικότητας που καταστρέφουν την ατμόσφαιρα του έργου. Να αποφεύγεται η συσσώρευση γραμματολογικών και ιστορικών πληροφοριών που βαραίνουν το κείμενο.
- Αποφυγή διδακτισμού και ηθικολογίας που επιδιώκει οπωσδήποτε την εξαγωγή «μηνυμάτων».
- Να ακολουθείται μεθοδική πορεία αναβαθμών από το απλό στο σύνθετο, από την πρωτοβάθμια πρόσληψη του κειμένου στην επεξεργασία και ακολούθως στην εμβάθυνση και ερμηνεία των συμβόλων.

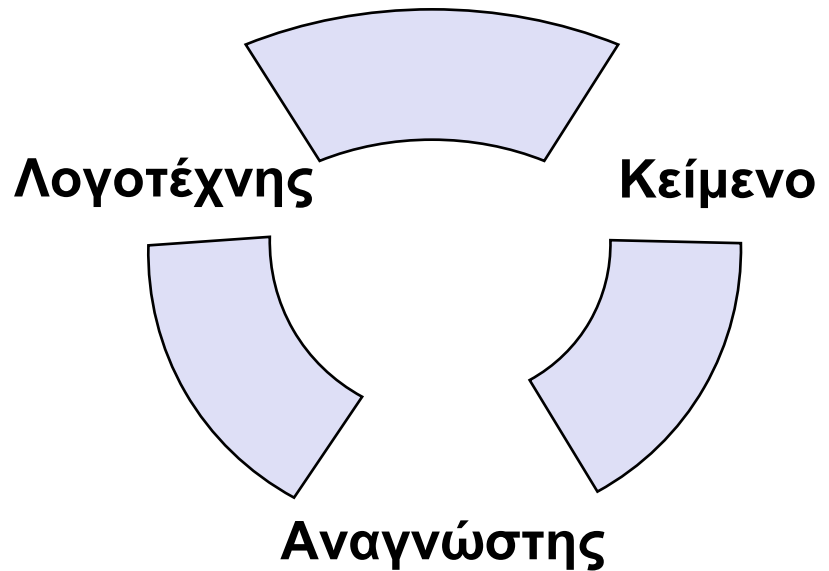
Σύγχρονες τάσεις και προσεγγίσεις στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας

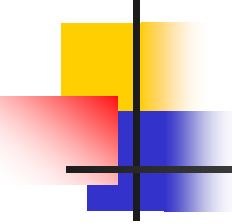
Μεθοδολογία:

- Διερευνητική – ανακαλυπτική
- Συνεργατική
- Διαθεματική – διεπιστημονική
- Γενικότερα, υιοθετούνται στρατηγικές που παραπέμπουν σε ένα πλαίσιο ενεργητικής-δημιουργικής μάθησης και, παράλληλα, συνάδουν προς τις σύγχρονες τάσεις της διδακτικής.

Ερμηνεία κειμένου

- Σχετικά με την ερμηνεία ενός κειμένου δόθηκε κατά καιρούς έμφαση στον καθένα από τους τρεις όρους:
 - λογοτέχνης
 - κείμενο
 - αναγνώστης

Ορισμένες επισημάνσεις...

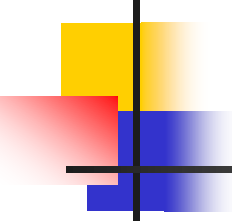
- Ένα λογοτεχνικό έργο, βεβαίως, δεν παράγεται εκτός τόπου και χρόνου, ερήμην της ιστορίας και του κοινού του.
- Κάθε γενιά, ωστόσο, νοηματοδοτεί με το δικό της τρόπο τα κείμενα και τα φωτίζει με το δικό της «φως».
- Η σύγχρονη αντίληψη δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο του αναγνώστη. Μια ακραία, μάλιστα, θέση πρεσβεύει ότι υπάρχουν τόσες ερμηνείες όσοι και αναγνώστες. Όπως αναφέρει και ο Γάλλος ποιητής Paul Valery «το νόημα του ποιήματος είναι εκείνο που του δίνει ο αναγνώστης του».

«Ανά-γνωση» Λογοτεχνίας

- «Διάβαζε πεσμένος απάνω στο ιερό κείμενο, πολεμούσε, στην αρχή με βαρύ ιδρώτα, να ανοίξει την κάθε λέξη για να βρει την ουσία. Η κάθε λέξη στην αρχή του φάνταζε σαν ένα πετραμύγδαλο κι έπρεπε να το σπάσει για να βρει και να γευτεί το γλυκύτετο καρπό· μα σιγά σιγά, με τον καιρό, με την αγάπη, οι λέξεις μαλάκωναν, αλάφρωναν, άνοιγαν μόνες τους κάτω από τη ζεστή αναπνοή».

(Ν. Καζαντζάκης, *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*,
εκδ. Καζαντζάκη, Αθήνα 2007)

Συνδυασμός ερμηνευτικών προσεγγίσεων

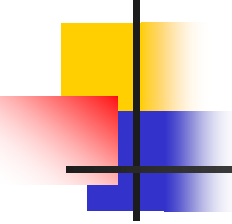
- Ιστορικο-κοινωνιολογική
- Κειμενοκεντρική – Πολλαπλή ανάγνωση κατά παραμέτρους διερεύνησης
- Διακειμενική - συνανάγνωση

Λογοτεχνικό έργο

Εξωκειμενικά
στοιχεία

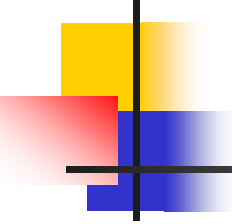
Κειμενικά
στοιχεία

Διακειμενικά
στοιχεία

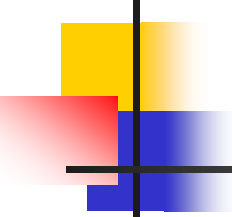
Τι είναι η διακειμενικότητα;

- ❏ Η «συνομιλία» ενός κειμένου με άλλα έργα του ιδίου ή άλλων συγγραφέων, ομόθεμα (με κοινούς θεματικούς άξονες) ή ομότροπα (με κοινούς εκφραστικούς τρόπους).
- ❏ Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορούμε να υιοθετήσουμε τη **συνανάγνωση**, την παράλληλη δηλαδή ανάγνωση τέτοιων κειμένων.

Βασικοί άξονες διερεύνησης και επεξεργασίας λογοτεχνικού κειμένου

Τι λέει;	Πώς το λέει;
Περιεχόμενο Θεματική – νοηματική κειμένου Βασική ιδέα και επιμέρους ιδέες	Μορφή Εκφραστική συγγραφέα Λεκτικές και υφολογικές επιλογές συγγραφέα (π.χ. ιδιωματισμοί, μεταφορές, μονόλογος, εικονοπλασία)

Τρόποι επίτευξης της επικοινωνίας του μαθητή με το κείμενο

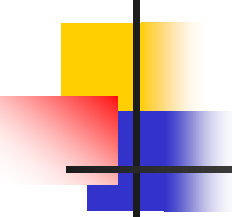
- Η σωστή ανάγνωση του κειμένου. Ακρόαση ηχογραφημένων /μελοποιημένων έργων.
- Οι απαντήσεις του διδάσκοντος σε ερωτήσεις για γλωσσική και πραγματολογική εξομάλυνση του κειμένου.
- Οι κλιμακούμενες ερωτήσεις-υποδείξεις του διδάσκοντος προς τους μαθητές να παρατηρούν τη μορφή, τη δομή και την τεχνική του κειμένου.
- Η διακριτική αλλά σταθερή παρέμβαση του διδάσκοντος για τον καλύτερο «φωτισμό» του κειμένου.
- Η ανασύνθεση του αναλυθέντος κειμένου και ο τελικός έλεγχος επίτευξης των στόχων.
- Η γραπτή εργασία-αντίδραση του μαθητή στο ερέθισμα του κειμένου.

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας

Αφόρμηση – Παρουσίαση:

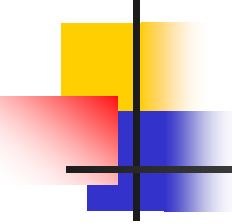
- Περιεκτική γραμματολογική ενημέρωση και τοποθέτηση του κειμένου στην εποχή του.
- Εργοβιογραφικά στοιχεία για το συγγραφέα.
- Σχολιασμός εικόνας βιβλίου ή άλλων σχετικών εικόνων.
- Πρόβλεψη υπόθεσης του έργου από τον τίτλο /εικόνα.
- Ανάγνωση εισαγωγικού σημειώματος στο κείμενο. Σε περίπτωση αποσπάσματος, ένταξη στο όλον.
- Ανάγνωση κειμένου από το διδάσκοντα με ορθό και φυσικό ύφος.

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας...

Επεξεργασία – Εμβάθυνση:

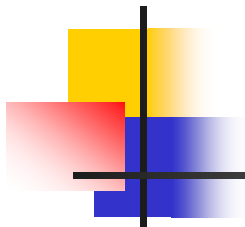
- Αδρομερής απόδοση περιεχομένου από μαθητές – όχι λεπτομερής αναδιήγηση.
- Γλωσσική - πραγματολογική εξομάλυνση κειμένου. Επεξήγηση μόνον όσων στοιχείων εμποδίζουν πραγματικά την κατανόηση.
- Κειμενοκεντρική ανάλυση με σχόλια /ερωτήσεις κατανόησης – ερμηνείας – πρόσληψης του κειμένου. Οι ερωτήσεις αφορούν τις ιδέες, τη δομή, τα τεχνικά χαρακτηριστικά κτλ.
- Ανασύνθεση των δεδομένων της ανάλυσης. Συνολική θεώρηση του έργου.

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας...

Επέκταση – Έκφραση – Αξιολόγηση:

- Σύγκριση κειμένου με άλλα ομόθεμα ή/και ομότροπα κείμενα του ίδιου ή άλλων συγγραφέων. Διαθεματική ή και διεπιστημονική προσέγγιση θεματικών κέντρων και αξόνων του κειμένου όπου είναι δυνατόν.
- Έλεγχος επίτευξης διδακτικών στόχων.
- Εργασία-έκφραση μαθητή ως απάντηση στο ερέθισμα του κειμένου. Προτείνονται ερμηνευτικές ερωτήσεις ανάπτυξης και δημιουργικές /διαθεματικές εργασίες διεύρυνσης και επέκτασης του γνωστικού υλικού.

Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας

(Γλώσσα Ε', τετράδιο εργασιών, α' τεύχος, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 67)

Δραστηριότητες για καλλιέργεια φιλαναγνωσίας (προτεινόμενες από το ΔΕΠΠΣ)

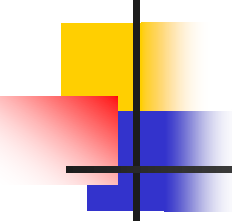
📖 Διαγωνισμοί ανάγνωσης
λογοτεχνικών κειμένων,
παραμυθιών κ.ά. και θέσπιση
αναγνωστικών βραβείων. Π.χ.

🌸 Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης

🌸 Διαγωνισμός
Βιβλιοπαμφαγονίας

🌸 Λέσχες Ανάγνωσης

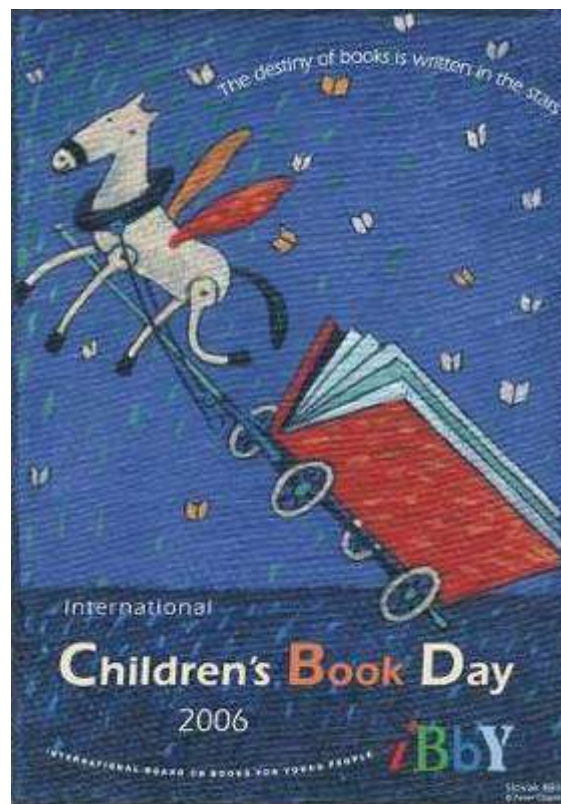
Καλλιέργεια φιλαναγνωσίας...

- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (π.χ. αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο).
- Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογιών, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών.

Καλλιέργεια φιλαναγνωσίας...

- Βιβλιοαινίγματα - Βιβλιοκουίζ.
- Παρουσιάσεις βιβλίων με παιγνιώδεις τρόπους.
- Συνεχής σιωπηρή ανάγνωση.
- Δραστηριότητες σχετικά με το εικονογραφημένο βιβλίο.
- Αφήγηση και δημιουργικό γράψιμο.

Καλλιέργεια φιλαναγνωσίας...

- Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε ψηφιακούς δίσκους δεδομένης μνήμης (CD-ROM).
- Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης (μελοποιημένη ποίηση).
- Προσκλήσεις συγγραφέων.
- Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.
- Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.
- Ανάγνωση βιβλίων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών.

δείγμα βιβλιοπαρουσίασης

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: _____

ΤΑΞΗ/ΤΜΗΜΑ: _____ ΣΧΟΛΕΙΟ: _____ ΠΟΛΗ: _____

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: _____

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΣΑ

Η ταυτότητα του βιβλίου

τίτλος: _____

συγγραφέας: _____

εκδοτικός: _____ μεταφραστής: _____

εκδότης: _____ είδος βιβλίου: _____

Το βιβλίο που διάβασα

τόπος: _____

χρόνος: _____

ηρώες: _____

αφηγητής: _____

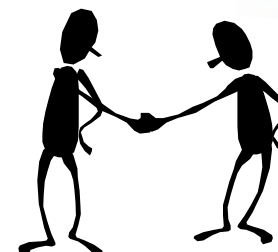
σημαντικά γεγονότα: _____

Το βιβλίο μου άρεσε ή δε μου άρεσε γιατί:

(Γλώσσα Ε', βιβλίο μαθητή, β' τεύχος, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 47)

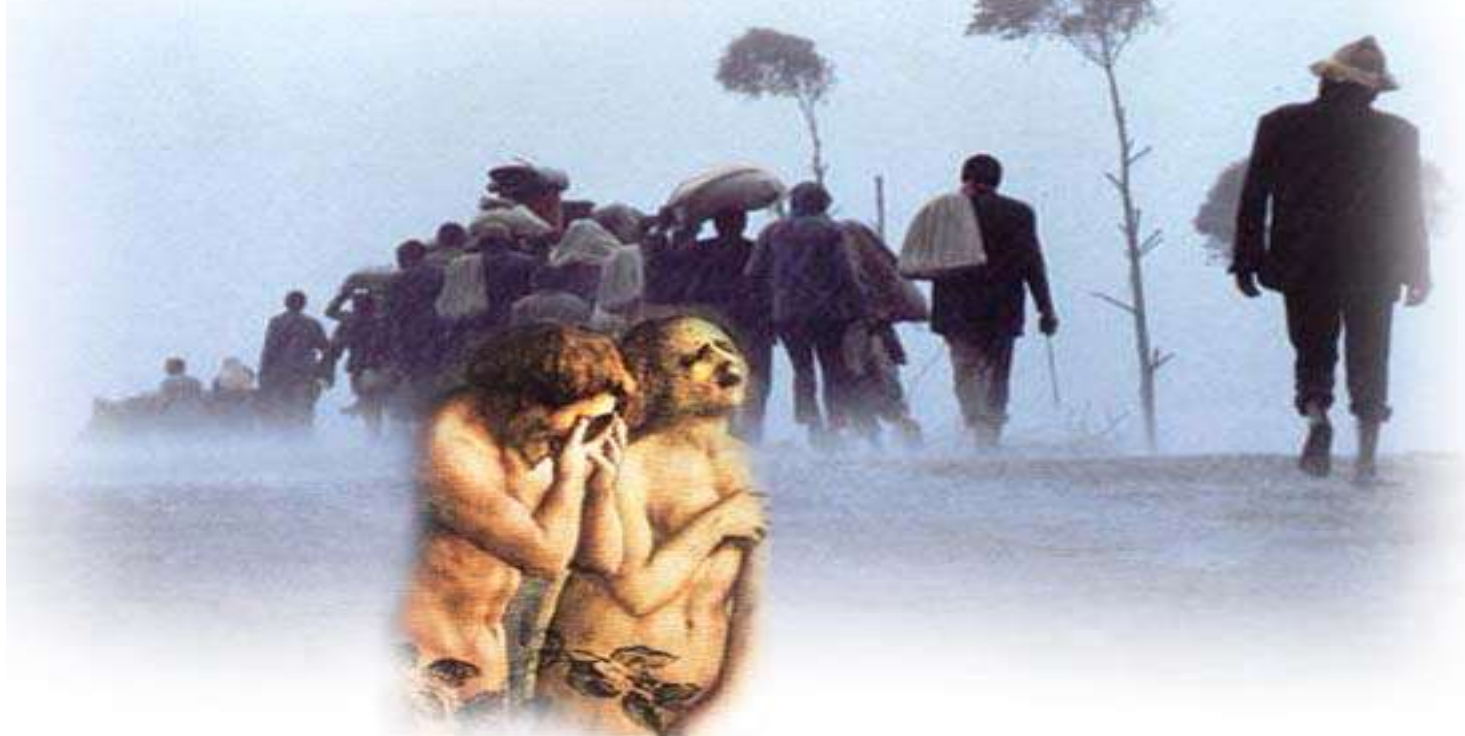
Λογοτεχνία και διαθεματικότητα

- Λογοτεχνία - Ιστορία
- Λογοτεχνία - Μουσική
- Λογοτεχνία - Θεατρική Αγωγή
- Λογοτεχνία - Εικαστική Αγωγή
- Λογοτεχνία - Διαπολιτισμική Αγωγή

Ψηφιακοί Φάκελοι Λογοτεχνίας (www.ekebi.gr)

Ο ξένος: εικόνες του άλλου στη λογοτεχνία

Ψηφιακοί Φάκελοι Λογοτεχνίας (www.ekebi.gr)

Γ. Σεφέρης "Το πρώτο πράγμα που έκανε ο Θεός
είναι το μακρινό ταξίδι"

- "Το μεγάλο λάθος της ζωής μου ήταν που ήμουν φτιαγμένος για τη θάλασσα κι έγινα στεριανός. Είναι γνώρισμα του θαλασσινού να μην είναι πουθενά ευχαριστημένος".

■ ΦΑΚΕΛΟΣ:

Στρατηγός
Μακρυγιάννης

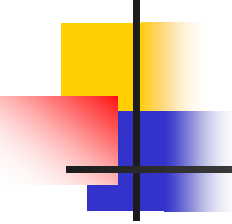
«Εγώ την αλήθεια θα την
ειπώ γυμνή»

Λόγος ανάμεσα στην
Ιστορία και τη
Λογοτεχνία

Ενδεικτική δικτυογραφία για το παιδικό βιβλίο

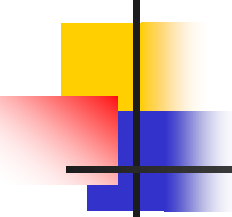
- www.greekibby.gr (Κέντρο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου)
- www.nlg.gr (Εθνική Βιβλιοθήκη)
- www.biblionet.gr (αναζήτηση βιβλίων)
- www.ekebi.gr (Εθνικό Κέντρο Βιβλίου)
- www.uoa.gr/ptde/epet (βιβλιογραφική βάση)

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- *Αγγελοπούλου Β., Βασιλαράκης Ι.Ν. (επιμ.), Φιλαναγνωσία και Παιδική Λογοτεχνία, Αθήνα 1994, εκδ. Δελφίνι.*
- *Αναγνωστόπουλος Β.Δ., Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1980-1990, Αθήνα 1996, Οι Εκδόσεις των Φίλων.*
- *Αποστολίδου Β., Καπλάνη Β., Χοντολίδου Ελ. (επιμ.), Διαβάζοντας Λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας, Αθήνα 2000, εκδ. Τυπωθήτω.*
- *Γιάκος Δ., Ιστορία της ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας, Αθήνα 1993, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα.*

Ενδεικτική βιβλιογραφία...

- *Ε.ΚΕ.ΒΙ., Ανάγνωση και σχολείο. Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1997, Ε.ΚΕ.ΒΙ.*
- *Ε.ΚΕ.ΒΙ.–ΥΠ.Ε.Π.Θ., Σκυταλοδρομία ανάγνωσης, Αθήνα 2004.*
- *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας, «Θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις στην Παιδική Λογοτεχνία» (αφιέρωμα), τ. 9, Αθήνα 1994, εκδ. Βιβλιογονία.*
- *Ζερβού Αλ., Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων. Ο Ροβινσώνας, η Αλίκη και το Παραμύθι χωρίς όνομα. Ανάγνωση από μια ενήλικη, Αθήνα 1996, εκδ. Οδυσσέας.*

Ενδεικτική βιβλιογραφία...

- Καλογήρου Τζ., *Τέρψεις και ημέρες ανάγνωσης, Μελετήματα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο*, Αθήνα 1999, Εκδ. Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.
- Καρποζήλου Μ., *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Αθήνα 1994, εκδ. Καστανιώτη.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Ά., *Το θαυμαστό ταξίδι. Μελέτες για την Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα 1995, εκδ. Πατάκη.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Ά., *Λογοτεχνική ανάγνωση και διδακτικές εφαρμογές, Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο*, Αθήνα 2001, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Ποσλιανέκ Κριστιάν, *Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα. Απόδοση Στέση Αθ.*, Αθήνα 1992, εκδ. Καστανιώτη.